

رونمایی از دو کتاب موحد

به‌تازگی «نشر کارنامه»، دو کتاب با نام‌های «برگ و بار» و «گوهر معنا» مشتمل بر مجموعه مقدمه‌هایی که استاد محمدعلی موحد در ۷۰ سال گذشته بر کتاب‌های خود نوشته، منتشر کرده است. به‌همین مناسبت هشتصد و شصت‌مین شب از شب‌های مجله بخارا به رونمایی از این دو کتاب اختصاص دارد. در این نشست که موحد خود نیز در آن حضور پیدا خواهد کرد، مقصود فراستخواه، استاد جامعه‌شناسی و علی دهباشی، سردبیر مجلات «بخارا» و «سمرقند» سخنرانی می‌کنند. کتاب «برگ و بار» شامل مقدمه‌های استاد موحد در باب تاریخ، حقوق و اندیشه و کتاب «گوهر معنا» مقدمه‌های استاد بر کتاب‌هایی در حوزه ادب و عرفان است. این مراسم ساعت پنج‌ونیم بعد از ظهر روز دوشنبه نوزدهم خردادماه ۱۴۰۴ در تالار خلیج فارس فرهنگسرای نیاوران برگزار می‌شود. فرهنگسرای نیاوران در خیابان پاسداران، مقابل پارک نیاوران واقع است.

بلیت سه میلیونی کنسرت

به‌تازگی سقف قیمت بلیت‌های کنسرت موسیقی به یک میلیون و ششصد و پنجاه هزار تومان رسیده است. این رقم در اسفندماه ۱۴۰۳، یک میلیون و سیصد هزار تومان بود. اینک اما بلیت‌های کنسرت روزبه نعمت‌اللهی خواننده پاپ، میان دوازده هزار و هشتاد تا سه میلیون تومان تعیین شده است. او قرار است در حیاط هنر کاخ نیاوران و خوانند و قیمت‌های بلیت این کنسرت پرسش‌هایی را پیرامون نحوه تعیین نرخ بلیت کنسرت‌های موسیقی در پی داشته است: امری که موجب واکنش مدیرکل دفتر موسیقی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نیز شده و او ضمن پذیرفته نبودن چنین ارقامی، اعلام کرده است باید مانع برگزاری و بلیت‌فروشی این کنسرت شد. بابک رضایی گفته است، برای بلیت‌فروشی کنسرت‌ها باید یک تعرفه مشخص شود و نباید این گونه باشد که هر کسی صبح که بیدار می‌شود تصمیم بگیرد در آن روز به قیمتی که دوست دارد، بلیت‌فروشی کند. او قول داده پس از ایام محرم و صفر، سازوکار جدیدی برای تعیین قیمت‌ها اجرایی خواهد شد.

مدس میکلسن در نقش صدایش «هیتمن»

مدس میکلسن، بازیگر سرشناس دانمارکی که به‌واسطه حضور در فیلم‌های مطرحی چون هابیل، یک راند دیگر شناخته می‌شود، بار دیگر در نقش نمادین خود یعنی «الو شیفر» ظاهر شده است: همان شخصیت مرمر و شور فیلم کازینو رویال در سال ۲۰۰۶. اکنون او با صدایشگی شخصیت لو فیشر به دنیای بازی ویدئویی هیتمن، دوباره فیلم را در مرکز توجه قرار داده است. او در فیلم کازینو رویال، نخستین حضور دنیل کریگ در نقش جیمز باند را نیز همراهی می‌کرد. میکلسن در این فیلم با بازی روان‌شناختی و کم‌نظیر خود، نقش یک بانکدار مخوف را ایفا کرد که برای تأمین منابع مالی تروریسم بین‌الملل، وارد بازی خطرناکی با سازمان‌های اطلاعاتی شده بود. این نقش او را به یکی از به‌یادماندنی‌ترین آنتاگونیست‌های تاریخ این مجموعه تبدیل کرد. در بازی هیتمن، فیشر مأموریت دارد به یک کازینو در پاریس نفوذ کند و جلوی فاجعه‌ای جهانی را بگیرد.

مصاحبه اندیشه

گفت‌وگو با موسی اکرمی درباره چگونگی تلفیق الاهیات و فلسفه با سیاست و اقتصاد در مکتب سالامانکا

پایه بر زمین دستی به آسمان

فرزاد نعمتی
خبرنگار گروه فرهنگ

به تازگی «نشر هوما» پروژه ترجمه و انتشار مجموعه ۲۰ جلدی «اندیشمندان بزرگ محافظه‌کار و آزادانگار» را کلید زده و در آغاز امر سه کتاب از این مجموعه را منتشر کرده است؛ کتاب‌هایی درباره «جان لاک»، «راسل کرک» و «مکتب سالامانکا». لاک البته متفکری شناخته‌شده در ایران است اما درباره

راسل کرک و مکتب سالامانکا تاکنون کتابی به زبان فارسی که به‌طور مستقل بدان‌ها بپردازد، وجود نداشته. پیش‌تر در همین صفحه درباره جایگاه، آراء و اهمیت راسل کرک نوشتیم و اینک به گفت‌وگو با موسی اکرمی استاد فلسفه، نویسنده و مترجم کتاب «مکتب سالامانکا» نشستیم تا از زبان او بشنویم سرگذشت سالامانکایی‌ها را؛ متفکرانی که در قرون شانزدهم و هفدهم در دانشگاه سالامانکا حضور داشتند، در پیوستگی با یکدیگر آثاری مهم در حوزه‌های الاهیات، فلسفی، سیاسی، حقوقی و اقتصادی به رشته تحریر درآوردند و آنطور که اکرمی استدلال می‌کند همچنان برای انسان معاصر و ما ایرانیان حرف‌هایی برای گفتن دارند.

نام «مکتب سالامانکا» احتمالاً برای بسیاری از خوانندگان ایرانی ناشناخته است. برای مثال وقتی از مکتب فرانکفورت صحبت می‌شود انبوهی از کتاب‌ها به یادمان می‌آید اما در مورد مکتب سالامانکا چنین نیست. به همین دلیل بی‌مناسبت نیست سوال اول را درباره اندیشمندان این مکتب و افکار کلی آنها بپرسیم.

سالامانکا، مرکز استان سالامانکا در منطقه خودمختار کاستیا و لئون، شهری تاریخی در غرب مادرید و در شبه‌جزیره ایبری است؛ شهری قدیمی و مشهور که سومین دانشگاه اروپا و به یک معنا سومین دانشگاه جهان پس از دانشگاه‌های پلونیوا و آکسفورد در این شهر در سال ۱۲۱۸ میلادی تأسیس شده است. این دانشگاه همچنان فعال است و یکی از میراث‌های فکری و فرهنگی مهم بشری به حساب می‌آید. مکتب سالامانکا اما مجموعه‌ای از اندیشه‌های مشترک و نزدیک فلسفی، الاهیاتی، سیاسی، اقتصادی و حقوقی است که توسط عده‌ای از متفکران که نخستین آنها «فرانسيسكو دوتورا» نام دارد، ارائه شده است. مجسمه دوتورا، بنیان‌گذار این جریان در جلوی سازمان ملل در نیویورک نصب شده و به او بسیار افتخار می‌شود. نویسندگان این کتاب هم اشاره کرده‌اند که هایدک در سخنرانی جایزه نوبل از بنیادگذاران این مکتب چونان «پیشی‌جویان برجسته اقتصاد نوین» نام می‌برد. اینها اهمیت دوتورا و این مکتب را نشان می‌دهند. پس از دوتورا حداقل از هشت چهره برجسته دیگر در این مکتب می‌توان نام برد: کسانی چون سوتو، مولینا، ماریانا، سونارس و... در ایران البته سونارس را بیشتر می‌شناسند و در بخشی از «تاریخ فلسفه» کاپلستون یا بعضی تاریخ‌های فلسفه که به جزئیات هم پرداخته‌اند، به او اشاره شده است. آنچه در این کتاب‌های فلسفه آمده اما بیشتر جنبه‌های فلسفی و الاهیاتی سونارس بوده‌اند. این در حالی است که سونارس از همان اندیشه‌های فلسفی و الاهیاتی بهره گرفته و آنها را در خدمت افکار حقوقی و سیاسی و اقتصادی قرار داده و در چارچوب مکتب سالامانکا عرضه کرده است. بعضی از افراد مکتب سالامانکا به پرتغال هم رفت و آمد داشتند چون دانشگاه‌های این دو کشور با هم دادوستد داشتند. به همین دلیل در حضور این متفکران در دانشگاه‌های اورا و کوئیمبرا دیده می‌شود.

این متفکران در چه دوره تاریخی‌ای می‌زیستند؟

مکتب سالامانکا در برهه ویژه‌ای در تاریخ اسپانیا، اوایل سده ۱۶ پدید آمد. ویتوریا در ۱۵۲۶ استاد دانشگاه سالامانکا شده. سونارس هم در ۱۶۱۷ درگذشته است. می‌توان این ۹۰ سال را دوران طرح و درخشندگی این مکتب دانست. در این دوره پسا‌رناسنس، مدرسی‌گرایی با بحران‌هایی چون پروتستانتیسم و اومانیزم مواجه شد و پرتغال و اسپانیا هم به‌عنوان دو امپراتوری بزرگ تلاش کردند با پشتوانه توحیات دینی به فتح جهان بپردازند. نمونه فتح جهان در اواخر قرن ۱۵، یافتن راهی برای رفتن به هند است که منجر به کشف آمریکا شد. پس از این کشف، مسائلی چون استعمار و استثمار، کشتن بومیان و تسخیر سرزمین آنها پیش می‌آید. در اینجا ویتوریا که ۹ سال پیش از کشف آمریکا توسط کلمب به دنیا آمد، از حوزه الاهیات و فلسفه و بر متن انسان‌گرایی و تحت‌تأثیر برخی اندیشه‌های توماس آکوئیناس شروع به نظر‌یپردازی می‌کند. آکوئیناس در فلسفه مسیحی چهره‌ای عقلگرا و ارسطویی است که در مواردی بحث از حقوق انسانی را از اندیشه‌های ارسطو فراتر می‌برد. برای نمونه در بحث از قانون طبیعی و حق طبیعی سخنان قابل تأملی دارد. ویتوریا نیز از آکوئیناس متأثر است و در همین زمینه با وام‌گیری از افکار توماس، به نقد و یک‌د امراتور اسپانیا در قبال مردمان سرزمین‌های فتح‌شده می‌پردازد. سرخپوستان از نظر امراتور، غیرمسیحی و کافر هستند، بنابراین علاوه بر قدرت امراتور و پشتوانه نظامی او، گویی دین نیز به او به‌عنوان امراتور مسیحیت‌پناه این اجازه را می‌دهد که هر کاری که بخواهد با این کافران انجام دهد. بنابراین جنایت‌های فجیع رخ می‌دهند. ویتوریا اما با قدرت تمام و با وجود برخورداری از موقعیت دانشگاهی برجسته، جلوی این قضیه می‌ایستد.

استدلال او چیست؟

ویتوریا می‌گوید، حق طبیعی و قانون الهی اجازه چنین رفتاری را نمی‌دهند و هیچ مسیحی راستینی اجازه ندارد به انسان‌ها به‌عنوان بندگان خدا ظلم کند. از نظر او همه انسان‌ها و در این انسان‌بودن مشترکند. او حتی فراتر از این، جهان‌گشایی اسپانیا را طرد می‌کند و می‌گوید هیچ ملتی حق تصرف سرزمین دیگری را ندارد. اگر حکومتی مشرک هم باشد اما در آن کشور عدالت برقرار باشد، آن حکومت را باید مشروع دانست، بنابراین پادشاه حق حمله بدان سرزمین را ندارد. این بنیادتوبین حقوق بشر و نظریه حقوق بین‌الملل است. شما اگر به اعلامیه جهانی حقوق بشر در سال ۱۹۴۸ نگاهی بکنید، اولین اصل آن دلالت دارد بر اینکه همه انسان‌ها آزاد هستند و از کرامت انسانی یکسانی برخوردارند. این نگاهی ویتوریا است که نزد همه متفکران مکتب سالامانکا هم وجود دارد.

در سیاست داخلی سالامانکایی‌ها چه نگاهی داشتند؟

مولینا درباره آزادی آدمی بحث مفصلی دارد چنانکه امروزه مولینا‌گرایی شهرت دارد. تلاش او این است که بین آزادی انسان و علم‌پیشینی خداوندی آشتی ایجاد کند. مولینا می‌گوید، آزادی یعنی شما مختار به هر کاری را که خواستید انجام بدهید اما اینجا این سوال پیش می‌آید که خداوندی که علم مطلق دارد، از حرکتی که هنوز از شما سر نزده است، اطلاع دارد یا نه؟ اگر اطلاع دارد، آنگاه شما در واقع در حال انجام عملی هستید که خدا از آن خبر داشته، بنابراین شما آزاد نیستید. همه آن چیزی که در اندیشه‌های خیام می‌بینید، از این سنخ است که ما آزاد نیستیم چون علم مطلق الهی به من چنین اجازه‌ای نمی‌دهد. مولینا اما حدود ۳۰ سال وقت صرف می‌کند تا در کتابی بسیار مهم اثبات کند میان آزادی آدمی و علم مطلق خداوندی، تضادی وجود ندارد. از نظر او خداوند می‌داند که هر انسانی از آزادی خود چه استفاده‌ای خواهد کرد اما مانعی بر سر راه آدمی در استفاده از این آزادی ایجاد نمی‌کند.

خداوند آگاهی دارد اما دخالت نمی‌کند...